

Dziękuję
Wydziału Filozof. Historycznego
wpłynęło dnia 23.05.73
Nr. 32 aut. Gembel

Annales -
Barbara Stachowiak

POZNAWANIE MIASTA A WYKSZTAŁCANIE WIEZI OGÓLNOMIEJSKIEJ
U STUDENTÓW POZNAŃ PRZYBYŁYCH Z ZEWNĄTRZ

Praca magisterska
napisana pod kierunkiem
doc.dr.hab. Andrzeja Kwileckiego
Dyrektora Instytutu Socjologii
Uniwersytetu im. A. Mickiewicza
w Poznaniu

POZNAŃ 1973

Instytut Socjologii UAM
KSIĘGOCZBIÓR

nr Inw. 0162

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Informacje o metodzie	10
Rozdział I. Ogólna charakterystyka badanej młodzieży. Cechy statusu społecznego.	12
Rozdział II. Kształtowanie się więzi ogólnomiejskiej u studentów Poznania. Etapy, drogi, efekty.	16
Rozdział III. Zależności pomiędzy cechami statusu spo- łecznego a efektami kształtowania się więzi ogólnomiejskiej.	25
Zakończenie	31
Przypisy	32
Bibliografia	34

W S T Ę P

Dynamiczny i zmierzający do ciągłego podnoszenia poziomu rozwój szkolnictwa wyższego w Polsce Ludowej wywołał długie dyskusje nad problemami pedagogicznymi, naukowymi, i organizacyjnymi. Wiele w nich uwagi poświęcono zagadnieniom związanym z przystosowaniem się studentów do środowisk uczelnianych. Pierwsze prace, poświęcone temu zagadnieniu, oparte są nie na celowo przygotowanych badaniach lecz na obserwacjach i wieloletnim doświadczeniu ich autorów.^{1/} Autorzy koncentrują swoją uwagę na specyfice pracy z pierwszym rokiem studiów, w celu wyeliminowania zasadniczych przyczyn trudności przystosowania się studentów do wymagań uczelni. Wyniki badań prowadzonych w latach 1957-60 w ośrodkach akademickich, poświęconych problematyce przystosowania młodzieży akademickiej do środowiska uczelni, są uzupełnieniem prac wcześniejszych.^{2/} Również wymienia się w nich przyczyny/w większości takie same/ utrudniające proces adaptacji. Autorzy wymienionych prac terminem "środowisko uczelniane" obejmowali wszystkie kręgi i grupy społeczne, formalne i nieformalne, funkcjonujące w ramach zasięgu instytucji jaką tworzy uczelnia, wszystkie więc agendy uczelni, zarówno spełniające funkcje naukowe, dydaktyczne, wychowawcze, administracyjne czy usługowe, jak i grupy towarzyskie powstałe w ramach tych formalnych kręgów czy też spontanicznie.

Uwaga badaczy skupiała się przede wszystkim na zagadnieniach ściśle związanych z trudnościami w procesie adaptacji studentów do środowiska uczelni. Środowiska pozauczelniane studentów pozostawały poza zainteresowaniami pedagogów.

Z szeregu późniejszych opracowań można uzyskać dość pełną informację o zainteresowaniach, postawach religijnych, " kodeksie moralnym " , stosunku do nauki, upodobaniach w wyborze miasta i regionu przyszłej pracy młodzieży akademickiej.^{3/} Ale i te prace nie poruszały problemu adaptacji do nowych warunków jakie stwarza studiowanie na uczelni w wielkim mieście.

Na wagę jaką odgrywa w życiu studenta środowisko pozauczelniane pierwszy wskazał Jan Szczepański. " Poza uczelnią student styka się z " rzeczywistym " życiem, widzianym nie przez aparat pojęć naukowych, nie przez uogólnienia czy schematy pojęciowe, lecz styka się ze sposobami myślenia i działania, obowiązującymi na codzien w stosunkach międzyludzkich, w stosunkach pracy, załatwianiu spraw itd. W przygotowaniu do przyszłej pracy, w przyjmowaniu wzorów działania, w tworzeniu wyobrażeń o skuteczności sposobów działania, te właśnie środowiska szersze mogą odgrywać bardzo ważną rolę... W oddziaływaniach środowiska szerszego nie ma najczęściej tej intencji wychowawczej, która decyduje o stosunku wychowawczym. Szersze środowisko nie wychowuje więc w tym znaczeniu, lecz niemniej wywiera kształtujący wpływ na trwałe postawy i przekonania. A zatem o " obliczu " absolwentów, ich cechach psychicznych i społecznych, ukształtowanych w toku studiów, decyduje także szersze środowisko." ^{4/}

Badania szerszego środowiska są na pewno utrudnione przez fakt, iż wzory i sposoby postępowania tych środowisk znajdują się poza zasięgiem wpływu uczelni.

W krajach anglosaskich podobne badania są ułatwione przez to, że uczelnie są w pewnym sensie zamkniętymi społecznościami, z własną władzą, administracją, często są wydzielone jako wielkie kompleksy budynków. Natomiast w Polsce miasto ściśle jest związane ze środowiskiem uczelni. Uczelnie lokalizowane są w wielkich miastach i nie można wykluczyć codziennych kontaktów pozauczelnianych studentów. Wszelkie instytucje kulturalne i rozrywkowe nie związane z uczelniami i organizacjami studentów, takie jak kina, teatry, sale koncertowe, oraz kawiarnie, restauracje, sale odczytowe, salony wystawowe otwarte są także dla studentów.

Dla studentów uczących się w swoim rodzinnym mieście środowisko pozauczelniane nie zmienia się. Natomiast gdy studenci przychodzą ze wsi lub z małych miasteczek do miasta swoich studiów kończy się dla nich bezpośrednia kontrola domu rodzinnego i sąsiedzkiego kręgu. Życie w wielkim mieście ma dla tej kategorii studentów szczególny urok. Na okres studiów trwających przeciętnie 4-6 lat przybysze ci stają się jednymi z wielu mieszkańców miasta. Będą starali się poznać nowe środowisko pozauczelniane i podporządkować jego wymogom.

Młodzież przychodząca na studia wie, że program studiów nie określa ściśle ich obowiązków i sami będą decydować o tym czego uczyć się więcej. Życie studenckie jest dla większości bardzo atrakcyjne. Na czym polega atrakcyjność życia studenckiego? Nowokreowani studenci odpowiedzieli na to pytanie w sondażu Salomei Kowalewskiej:

a/ atrakcyjność życia studenckiego wynika z wyzwolenia się

- z dotychczasowego skrepowania - 21,1% odpowiadających;
- b/ atrakcyjność ta wiąże się z możliwością urządzenia sobie samodzielnego życia i wypróbowania swoich sił - 19,9 %;
- c/ atrakcyjność ta łączy się z przebywaniem wśród interesujących ludzi, studentów i wykładowców - 21,8 %;
- d/ atrakcyjność łączy się z rozwijaniem swoich zainteresowań intelektualnych i artystycznych - 9,5 %;
- e/ pewna ilość przyjętych nie widzi nic atrakcyjnego w życiu studenckim w porównaniu z poprzednią sytuacją - 6 %.^{5/}

Postawy i wyobrażenia o studiach wyznaczają najczęściej postępowanie studentów, szczególnie w początkowych tygodniach studiowania.^{6/} Odnosi się to twierdzenie szczególnie do studentów przybyłych ze wsi i z małych miasteczek.

Proces poznawania miasta swąich studiów jest nieodłączną koniecznością związaną z podjęciem studiów przez młodzież wywodzącą się ze wsi, z małych miasteczek i z innych miast. Z przejścia do miasta, nawet tylko na okres studiów, wynika przejście szeregu elementów kulturowych charakterystycznych dla środowiska miejskiego. Należą do nich zindywidualizowany sposób spędzania wolnego czasu, szeroki wybór zainteresowań, rozrywek.

Studenci wstępujący na uczelnię muszą przystosować się do nowych warunków bytowych, do nowych stosunków i form kontaktów społeczno-towarzyskich.

Poznawanie miasta, kształtowanie się sądów i opinii o nim studentów przybyłych do Poznania na studia, proces wrastania w społeczność miasta będzie przedmiotem tej pracy. Interesujące będzie prześledzenie przebiegu poznawania

miejsca studiów, etapów i prawidłowości przebiegu tego procesu, form i efektów poznawania.

Dane zebrane z badań posłużą do określenia wpływu poszczególnych czynników statusu społecznego na stopień związania emocjonalnego z miastem swoich studiów.^{7/} Szczególnie interesować nas będą następujące zagadnienia :

- 1/ czy takie cechy osobiste jak płeć, wiek, stan cywilny, pochodzenie regionalne mają wpływ na natężenie więzi z miastem ?
- 2/ jakie będą zależności pomiędzy poziomem wiedzy i źródłami wiedzy o mieście przyszłych studiów a efektami wrastania w społeczność miasta ?
- 3/ czy kierunek studiów może ułatwiać względnie utrudniać poznawanie szerszych środowisk pozauczelnianych ?
- 4/ jak będą kształtowały się zależności pomiędzy stażem miejskości odbytym przez studentów a etapami poznawania miasta ?
- 5/ czy pochodzenie małe, średnio, wielkomiejskie czy wiejskie ma wpływ na kształtowanie się więzi z miastem ?

Ze względu na przedmiot pracy, konieczne jest określenie używanych w rozważaniach pojęć, takich jak " więź społeczna ", " adaptacja ", " przystosowanie ".

Socjologowie nazywają więzią społeczną ogół stosunków, powiązań i zależności łączących ludzi w trwałe zbiorowości wewnętrznie zorganizowane i uporządkowane. Najczęściej definiuje i określa się więzi społeczne poprzez przeciwstawienie typów osiedli wiejskich, jednorodnych pod względem zawodowym i społeczno - kulturowym, i miejskich, heteroge-

nicznych, dających możliwość awansu społecznego i kulturalnego.

Na oznaczenie procesu i elementów więzi używa się w literaturze nauk społecznych czterech dość blisko-
znacznych terminów : akomodacja, asymilacja, które nie będą używane w pracy oraz adaptacja i przystosowanie / adjustment /^{8/}.

Zdaniem autorów " Encyklopedia of Social Sciences" terminy adaptacja i przystosowanie używane są najczęściej zamiennie, przy czym przystosowanie w socjologii jest synonimem adaptacji jednostki do środowiska społecznego, w ekologii społecznej synonimem przystosowania się do środowiska społecznego i geograficznego.^{9/}

Jan Szczepański w rozdziale " Pierwszy rok na uczelni " następująco definiuje pojęcie przystosowania :
" Używam tu terminu " przystosowanie " w tym znaczeniu jakie w socjologii nadaje się terminowi angielskiemu adjustment tj. jako proces świadomej i podświadomej modyfikacji społecznej nabytych cech, tak aby były one zgodne ze wzorem cech uznawanych w danym środowisku za " normalne " i pożądane i aby pozwalały na rozwiązywanie problemów współżycia w sposób możliwie bezkonfliktowy." I dalej na następnej stronie. " Przystosowanie studenta do nowego środowiska uczelnianego i pozauczelnianego polega na zorganizowaniu własnych czynności zgodnie z wymaganiami nowej roli studenta, na włączeniu się do grup studenckich, na uznaniu obowiązków wynikających ze stosunków wychowawczych, na przyswojeniu sobie sposobów reagowania na nowe sytuacje w śro-

dowisku pozauczelnianym. " 10/

W niniejszej pracy termin przystosowanie oznaczać będzie świadome lub nieświadome zmienianie się jednostki pod wpływem nowego środowiska społecznego jako całości. Chodzi tu o zmiany lub modyfikacje postaw i zachowań w kierunku obowiązujących w nowym środowisku wzorów i norm, które umożliwiłyby jednostce skuteczne rozwiązywanie sytuacji konfliktowych i powodzenie w pełnieniu nowych ról społecznych.

Terminy przystosowanie czy adaptacja mogą być traktowane jako procesy względnie mogą oznaczać pewne stany.

Stefan Nowakowski po przeprowadzeniu badań nad adaptacją ludności w jednym z miasteczek Śląska Opolskiego na Ziemiach Odzyskanych w latach 1949-1951 pisał : " Na moment dynamiki w pojęciu adaptacji zwracamy szczególną uwagę. Adaptacja to proces przekonywania pierwotnej izolacji grup, prowadzący w naszym przypadku do wytworzenia się społeczności miejskiej. Stąd też do zjawiska adaptacji wchodzić będą takie przejawy życia, jak przemieszanie się członków poszczególnych grup czy to drogą małżeństwa, sąsiedztwa, przyjaźni osobistej, powstawania szeregu wartości wspólnych dla członków różnych grup, dobrowolne branie udziału w akcjach zbiorowych, reprezentujących szerszy aniżeli tylko ciasny interes własnej grupy. " 11/

Przystosowanie i adaptacja ujmowane są w tej pracy jako proces kształtowania się więzi ogólnomiejskiej.

Informacje o metodzie

Badanie zostało przeprowadzone w październiku i listopadzie 1972 r. Badaniem objęto studentów lat III wszystkich wydziałów Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Przewidywały za tym następujące względy:

- 1/ aby w badanej populacji znaleźli się reprezentanci różnego typu nauk;
- 2/ wybór padł na studentów lat III jako tych, którzy zadowolili się już w Poznaniu ale pamiętają początki swojego startu w mieście i na uczelni;
- 3/ reprezentowany jest Uniwersytet bowiem istnieje większa możliwość uchwycenia respondentów jednej, przy tym znanej autorce badań, uczelni.

Z list imiennych studentów lat III otrzymanych z dziekanatów wszystkich wydziałów Uniwersytetu skreślono tych, którzy zamieszkiwali na stałe w Poznaniu i tych, którzy zamieszkiwali miejscowości podpoznańskie i dojeżdżali codziennie na zajęcia. Pominęto celowo studentów zagranicznych. Z otrzymanej w ten sposób listy osób, odpowiadających wymogom badawczym, wytypowano do wywiadu indywidualnego co 10 studenta lub studentkę.

Zastosowanie metody proporcjonalnej reprezentacji daje duży stopień prawdopodobieństwa reprezentowania całej zbiorowości.

W badaniach posłużono się kwestionariuszem wywiadu, z którego należy wyodrębnić dwie części. Część pierwsza odnosiła się do pierwszego roku studiów. I tu respondenci odpowiadając na pytania musieli polegać na swojej pamięci.

Pytania zawarte w drugiej, obszerniejszej części kwestionariusza dotyczyły aktualnego okresu pobytu w Poznaniu.

Autorka posługiwała się również metodą obserwacji.

Rozdział I

Ogólna charakterystyka badanej młodzieży. Cechy statusu społecznego.

Badana zbiorowość to w większości kobiety. Przewagę liczebną kobiet zauważa się szczególnie na kierunkach filologicznych. Wzrost odsetka mężczyzn widoczny jest na wydziałach prawa i mat - fiz - chemu. Jak kształtuje się badana populacja pod względem płci i kierunku studiów ilustruje tabela.

Tabela 1

Wydział	Kierunek	L.kob.	L.mężcz.	Razem
humanistyczny	psychologia, socjol. historia, f. polska, f. rosyjska, f. germ. f. romańska, f. ang. prawo, ZSA	27	8	35
przyrodniczo- -matematyczny	biologia, geografia matematyka, fizyka, chemia	18	7	25
razem		45	15	60

Niewielki udział mężczyzn w badanej populacji wydaje się potwierdzać opinie autorów, którzy zwracają uwagę na stały choć powolny wzrost odsetka kobiet na wyższych studiach w Polsce, mówi się wręcz o feminizacji studiów wyższych lub przynajmniej niektórych kierunków.^{12/}

Rozpatrywana zbiorowość studentów saniejscowych
jednego roku studiów / III rok w roku akademickim 1972 / 73 /

obejmuje sześć kolejnych roczników, z których dwa najliczniejsze stanowią przeszło $\frac{2}{3}$ badanej zbiorowości.

Tabela 2

Liczba lat w momencie wywiadu	L.kob.	L.mężcz.	Razem
20	7	-	7
21	16	9	25
22	11	4	15
23	6	2	8
24	3	-	3
25	2	-	2

Spośród badanej populacji studenci wszyscy są kawalerami natomiast 5 studentek z ogólnej liczby kobiet 45 jest mężatkami.

Respondenci różnią się między sobą pochodzeniem terytorialnym. Pod tym względem podzielono badaną zbiorowość na trzy grupy:

- pierwszą stanowią mieszkańcy województwa poznańskiego;
- drugą, mieszkańcy województw podległych rejonizacji szkolnictwa wyższego tzn. zielonogórskiego, szczecińskiego, koszalińskiego i gdańskiego;
- w skład trzeciej grupy wchodzi mieszkańcy pozostałych województw, w naszym przypadku warszawskiego, wrocławskiego, olsztyńskiego i opolskiego.

Tabela 3 przedstawia pochodzenie terytorialne i pochodzenie środowiskowo - demograficzne respondentów.

Tabela 3

Pochodzenie terytorialne i środowiskowe - demograficzne studentów.

Województwo	Liczba respondentów w poszczeg. kateg.				
	M.wojew.	M.pow.30tys.	M.pon.30tys.	Wieś	Razem
poznańskie	-	1	16	7	24
zielonogórskie	3	3	6	-	12
szczecińskie	3	2	1	1	7
koszalińskie	-	1	2	1	4
gdańskie	-	1	1	1	3
warszawskie	1	-	-	1	2
wrocławskie	-	1	1	-	2
olsztyńskie	2	-	2	1	5
opolskie	1	-	-	-	1
Razem	10	9	29	12	60

Wśród zbiorowości badanej znalazła się młodzież, która ma już za sobą przynajmniej jeden awans miejski. Przed ukończeniem matury większość osób przeszła ze wsi do miasta lub z miasta mniejszego do większego. Pójście na studia jest jeszcze jednym etapem kontynuowania awansu społecznego, adaptowania się młodych ludzi do większych miast i ciekawszych środowisk.

Ze względu na poziom wiedzy o mieście swoich studiów przed ich rozpoczęciem podzielono badaną populację na trzy grupy :

- do pierwszej zaliczono studentów znających dobrze Poznań,

znalazły się tu osoby, które mieszkały już w Poznaniu przez okres nauki w szkołach pomaturalnych czy na studiach / inne uczelnie lub kierunki / i osoby, które znały dobrze Poznań z częstych odwiedzin u krewnych i znajomych;

- zaliczono do tej grupy osoby, które bywały w Poznaniu sporadycznie, znajomość miasta ogranicza się przeważnie do centrum handlowego, ogólna znajomość miasta - słaba;
- trzecią, najliczniejszą grupę 32 osób stanowią studenci, którzy nie znali Poznania i po raz pierwszy znaleźli się w nim na egzaminach wstępnych.

Studenci w niewielkim stopniu informowali się o mieście swoich przyszłych studiów. Najczęściej zasięgaliby informacji od koleżanek i kolegów już studiujących. Dotyczyły one znajomości środowiska studenckiego, rozkładu zajęć, planu studiów i atrakcji miasta.

Przeważająca część studentów zamieszkuje w domach studenckich. Istnieje jednak znaczna liczba studentów zamiejscowych, w naszym przypadku 16 osób zamieszkujących na prywatnych kwaterach.

Rozdział II

Kształtowanie się więzi ogólnomiejskiej u studentów
Poznania przybyłych z zewnątrz. Etapy, drogi, efekty.

Wskaźnikami kształtowania się więzi z miastem studiów są wypowiedzi studentów wyznaczające opinie o nim w różnych jego aspektach : historycznym, ekonomicznym, jako przestrzeni geograficznej, wielkości demograficznej, społecznej i kulturowej i wypowiedzi dotyczące uczestnictwa w życiu miasta i orientacji w aktualnych wydarzeniach lokalnych. Najważniejszym kryterium będzie wyrażona chęć pozostania w nim po ukończeniu studiów.

Poznawanie miasta swoich studiów i wytworzenie więzi z nim nie jest jednorazowym aktem. Jest to proces charakteryzujący się pewną gradacją. Analizując wypowiedzi studentów wnioskuje się o istnieniu trzech etapów.

Najtrudniejszym jest okres startu w nowym, nieznanym większości przybyszów, środowisku wielkomiejskim. Następuje w nim zderzenie oczekiwań z rzeczywistością, często opinie o mieście i zachowania wyznaczone są przez pierwsze doznane wrażenia w zetknięciu z miastem.

Oto kilka wypowiedzi charakteryzujących wrażenia studentów w pierwszych tygodniach pobytu w mieście studiów.

"Nikogo nie znałam, nie mogłam przyzwyczać się do tłumu na ulicach, nie umiałam chodzić po ulicach "

kobieta, wieś woj. poznańskie

" obce się czułam, co tydzień w domu. Przerazał mnie Poznań, szary, penury "

kobieta, m. 14 tys. woj. poznańskie

" Zmęczona, zagubiona, nie znałam Poznania, musiałam się
wszystkiego uczyć."

kobieta, m. 15 tys. woj. poznańskie

" Byłam oszołomiona, nie wiedziałam gdzie co znaleźć."

kobieta, wieś woj. gdańskie

" Wszystko dla mnie było obce."

mężcz.m. 25 tys. woj. wrocławskie

" Samotna się poczułam, bałam się, że nie będę umiała z
ludźmi rozmawiać."

kobieta, stolica

" Przykre mi było, że musiałam wyjechać z domu. Brakowało
mi znajomych."

mężcz. m. 30 tys. woj. szczecińskie

Cytowane wyżej wypowiedzi charakterystyczne są dla tej
części studentów, którym pierwsze tygodnie pobytu w mieście
studiów sprawiały wiele kłopotów i przykrości.

Tej grupie przeciwstawiają się inni, którzy już
w pierwszych kontaktach z miastem poczuli do niego sympa-
tję.

" Fantastyczne wrócenie, ludzie na służbie uprzejmi: mili-
cjanci, konduktorzy. Czystość miasta, ruch."

mężcz. m. wojew.

" Odniosłam bardzo dobre wrażenie, masa kin, sklepy. Spe-
dobał mi się porządek Poznania."

kobieta, wieś, woj. poznańskie

" Poznań zaimponował mi."

kobieta, m. wojew.

" Nie odczułam tak bardzo różnicy środowisk."

kobieta, m. 20 tys. woj. koszalińskie

"Poznań spodobał mi się, życie towarzyskie, five."

mężcz. n. wojew.

"Dobrze się czułam, nie przerażał mnie bałas."

kobieta, n. 70 tys. woj. koszalińskie

Po etapie startu następuje okres, który umownie nazwać można "etapem względnego przystosowania." Kształtują się pierwsze opinie o mieście, oparte o własne przeżycia i obserwacje, mija poczucie bezradności i osamotnienia. Rzadsze bywają odwiedziny w dom. Słabnie zainteresowanie sprawami rodzinnej miejscowości. Etap ten celowo zostanie pominięty w analizie. Zdaniem autorki, prześledzenie tego okresu wymaga bardziej skomplikowanych technik badawczych.

Późniejszy i ostatni już okres w procesie poznawania miasta to etap całkowitej adaptacji do warunków środowiska wielkomiejskiego.

W momencie przeprowadzania wywiadów, tzn. po upływie miesiąca od chwili rozpoczęcia III roku studiów, respondentów cechuje dobra znajomość większości aktualnych wydarzeń lokalnych. W sposób zdecydowany precyzują swoje opinie o mieście i jego mieszkańcach. Studenci po przeszło 2 latach pobytu w Poznaniu zdążyli zadomowić się i związać z miastem. Wystarczy przeanalizować wypowiedzi na pytanie o "steżunak do sukcesów odnoszonych przez ludzi wywodzących się ze środowiska poznańskiego" aby się o tym przekonać. Aż 70 % respondentów odczuwa satysfakcję z sukcesów. Grupie osób stanowiącej 16,5 % badanej populacji sukcesy "poznaniaków" są obojętne. Tylko jedna osoba niechętnie widzi jakiegokolwiek sukcesy Poznania.

Przytaczam kilka uzasadnień charakterystycznych dla najliczniejszej grupy.

" Cieszę się sukcesy, jestem przywiązana do miasta, spędzam tu część swojego życia."

kobieta, wieś, woj. szczecińskie

" To tak jakby to ktoś z moich."

kobieta, m. 20 tys. woj. wrocław.

" Dumna jestem że pochodzę z poznańskiego."

kobieta, wieś, woj. poznańskie

" Czuję się troszeczkę poznanianką."

kobieta, m. 15 tys. woj. zielonog.

" Każdy cieszy się z sukcesów swoich najbliższych."

kobieta, m. 14 tys. woj. zielonog.

" Odczuwam to jak osobisty sukces."

kobieta, m. pow. woj. poznańskie

Z powyższych wypowiedzi wnioskuje się o radykalnych zmianach w opinii o mieście jakie zaszły u studentów przez okres dwóch lat, o silnym związku emocjonalnym z miastem studiów.

Interesujące znaczenie ma sposób w jaki studenci starali się poznać swoje, na kilka lat, miasto. Z wypowiedzi można wnioskować o dwojaki sposób poznawania miasta :

- a/ indywidualnie, tzn. na własną rękę bądź z wybraną osobą, koleżanką, kolegą, sympatią - 22 osoby;
- b/ instytucjonalnie, tzn. w grupach koleżeńskich, korzystając z pomocy rodziny mieszkającej w Poznaniu, z pomocy organizacji ZSP - 38 osób.

Najmniejszą popularnością cieszyła się pomoc rodziny. Także niewiele osób korzysta z pomocy ZSP, mimo że akcja podjęta

przez organizację ZSP " Tydzień studenta I roku " znana jest większości studentów lat pierwszych.

Studenci w okresie startu w nowym środowisku mogli liczyć na indywidualną pomoc kolegów mieszkających na stałe w Poznaniu natomiast o zorganizowanych akcjach czy propozycjach ze strony poznaniaków pamięta zaledwie 7 osób.

Ulubione i najchętniej realizowane przez studentów formy spędzania wolnego czasu w I semestrze i aktualnie przedstawia tabela.

Tabela 4

Wykorzystanie czasu wolnego studentów w I i w V semestrze.

Formy czasu wolnego	L. studentów korzystających z poszcz. form	
	w I semestrze	w V semestrze
kino	20	31
kawiarnia	18	10
spacery	18	8
czytelnie i bibliot.	11	20
Five	8	8
imprezy sportowe	6	6
dom studencki	5	2
opera	3	4
teatr	1	5
życie towarzyskie	-	13
koncerty muz. poważnej	-	8
praca społeczna	-	2
balet opery	-	2
inne	1	2

Szereg pytań kwestionariusza wywiadu dotyczyła zainteresowań wydarzeniami kulturalnymi. Część pytań miała charakter naprowadzający a część poświęcona była zebraniu bezpośrednich informacji o czytelnictwie prasy poznańskiej, znajomości repertuaru teatrów, zakładów pracy, dzielnic.

Studenci w większości interesują się wydarzeniami kulturalnymi Poznania. Najczęściej na pierwszym miejscu stawiają zainteresowanie muzyką poważną. Na tym polu wykazują się dobrą orientacją w kalendarzu imprez muzycznych. Spośród tej grupy większość stoi na stanowisku, iż zainteresowanie muzyką poważną powstało dopiero na studiach a w Poznaniu znaleźli sprzyjający nowym zainteresowaniom klimat i szeroki wybór imprez muzycznych.

Na drugim miejscu znalazły się wystawy chętnie przez studentów oglądane. Najbardziej popularne to: P T F, wystawy w holu kina " Pałacowego ", B W A i wystawy w Muzeum Narodowym. Poznańskie muzea nie cieszą się zbyt dużą popularnością wśród studentów, którzy najczęściej znają tylko ich nazwy.

Czytelnictwo prasy poznańskiej wśród studentów można uznać za dobre. Tylko 4 osoby spośród respondentów preferują prasę z poprzedniego miejsca zamieszkania. Inaczej ma się rzecz z regularnością czytania prasy. Regularnie kupują i czytają prasę poznańską 24 osoby, w tym 12 mężczyzn, preferując dzienniki poranne. Studentki w większości przyznają, że gazety czytają przeciętnie 2 - 3 razy w tygodniu w tym często popołudniówkę zawierającą sporo wiadomości sensacyjnych i plotkarskich. $\frac{1}{4}$ część studentów czyta miesięcznik literacki " Nurt. "

Ażeby przeprowadzić analizę wypowiedzi studentów dających obraz adaptacji do środowiska wielkomięjskiego i wykształcenia więzi ogólnomięjskiej zbudowano sumaryczny indeks zbiorczy punktując odpowiedzi na następujące pytania : " co wiesz o mieszkańcach Poznania? czy czytasz prasę poznańską? jakie z wydarzeń lokalnych interesują cię najbardziej? jaki jest twój stosunek do sukcesów odnoszonych przez ludzi wywodzących się ze środowiska poznańskiego? czy chciałbyś po ukończeniu studiów zamieszkać i pracować w Poznaniu? " i pytania sprawdzające znajomość zakładów pracy, dzielnic i zespołów artystycznych. Ogólna suma punktów otrzymanych za typ udzielonych odpowiedzi na poszczególne pytania decydowała o pozycji jaką student osiągał w indeksie.

Tabela 5

Indeks kształtowania się więzi

	Słaba		←————— Więź —————→								Silna	
Przedziały indeksu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ilość osób	-	1	2	3	6	11	11	8	10	4	3	1

Posługując się takim indeksem wiadomo, że każdy następny odcinek zawiera większy ładunek adaptacji i tym samym więzi do nieznanego studentom przed trzema laty środowiska poznańskiego.

Aby ułatwić dalszą analizę podzielimy prezentowany wyżej indeks kształtowania się więzi w ten sposób by

więź tych, którzy znaleźli się w przedziałach 1-5 uznać za słabą, znajdujących się w przedziałach 6-7 za średnią a więź pozostałych z przedziałów 8-12 za silną. W ten sposób otrzymano trzy kategorie badanych o zróżnicowanej więzi na słabą - 12 osób, średnią - 22 osoby i silną - 26 osób.

Podział ten jest umowny i często granice między więzią słabą, średnią i silną są dość płynne ale taki podział na trzy kategorie będzie przydatny przy analizie zależności pomiędzy efektami kształtowania więzi a cechami statusu społecznego.

Badania wykazały, że trudności na jakie napotykali studenci w przeciągu I semestru, głównie nie związane z uczelnią, nie wpływają na dalszy proces pełnej adaptacji do miejskich warunków życia. Blisko połowa studentów pragnie pozostać po studiach w Poznaniu. Tabela przedstawia motywy jakimi kierowali się studenci określając chęć pozostania w mieście. Pracować i zamieszkać w Poznaniu chce zdecydowanie 29 osób. W tabeli uwzględnione zostały najwyżej 3 motywy u każdego z respondentów.

Tabela 6

Motywy pozostania w mieście ukończenia studiów.

Motywy	Liczba studentów		
	Ogółem	Kob.	Męzcz.
1. Duże możliwości pracy i działalności zawodowej	9	6	3
2. Możliwości w zakresie rozrywek i życia kulturalnego	15	11	4
3. Dobra znajomość miasta	20	19	1

c.d. Tabeli 6

Motywy	Liczba studentów		
	Ogółem	Kobiety	Mężcz.
4. Obecność w mieście rodziny	-	-	-
5. Obecność w mieście znajomych	12	12	-

Spośród studentów, którzy nie chcą pozostać po ukończeniu studiów w Poznaniu najczęstszym powodem wyjazdu jest pozostawania w bliskim kontakcie z rodziną. Motywację taką podało 11 osób na 22 pragnące opuścić Poznań po studiach.

Rozdział III

Zależności pomiędzy cechami statusu społecznego a efektami kształtowania się więzi ogólnomiejskiej.

Dalsze rozważania prowadzone będą pod kątem analizy bardziej szczegółowej, z uwzględnieniem następujących zmiennych i relacji zachodzących między nimi : stopniem wykształconej więzi u studentów a ich pochodzeniem demograficznym, terytorialnym, znajomością miasta przed studiami, płcią, wiekiem i miejscem zamieszkania w czasie studiów.

Nasilenie więzi z miastem studiów badanej grupy studenckiej z uwzględnieniem podziału na płeć przedstawia tabela.

Tabela 7

Płeć studentów a stopień wykształconej więzi.

//

Więź	L. studentów	
	M	K
silna	8	18
średnia	6	16
słaba	1	11
Razem	15	45

Dla studentów okres startu w nowym środowisku był łatwiejszy aniżeli dla ich koleżanek. Zaledwie 2 studentów mówi o trudnościach związanych z okresem startu w mieście.

Ciekawy jest fakt, że studentki, z których aż $\frac{1}{4}$

część znalazła się w grupie słabo wykształconej więzi, częściej skłonne są mówić o osłabnięciu czy wręcz zerwaniu wszelkich kontaktów z dawnymi znajomymi z rodzinnej miejscowości.

Ogólnie można powiedzieć, że mężczyźni łatwiej i pełniej przystosowują się do nowych warunków życia w mieście, chociaż przyszłe plany życiowe w mniejszym stopniu niż dziewczęta wiążą z Poznaniem.

Dane z tablicy 8 wskazują, że w grupie osób o silnie wykształconej więzi z miastem znalazł się znacznie wyższy procent młodzieży studiującej na kierunku przyrodniczo - matematycznym. Niewielka liczba studentów tego kierunku w grupie środkowej pozwala wysunąć przypuszczenie, iż spośród studentów kierunku przyrodniczo - matematycznego najmniej znajduje się osób niezdecydowanych w wyborze przyszłego miejsca pracy i zamieszkania po studiach.

Tabela 8

Kierunek studiów a stopień wykształconej więzi.

Więź	L. studentów na wydziałach	
	Humanist.	Przyrodn.-Mat.
silna	12	14
średnia	16	6
słaba	7	5
Razem	35	25

Z uwagi na niewielką rozpiętość wieku i przy tym nieliczne lata krańcowe trudno mówić o jakichkolwiek zależnościach pomiędzy stopniem wykształconej więzi a wiekiem. Podobnie przedstawia się sprawa mężatek, których w sumie było zaledwie 5. Znamienne jest to, że wszystkie zdecydowanie określają swoje przyszłe miejsce zamieszkania, w tym 3 osoby wybrały Poznań.

Istotne znaczenie w analizie uzyskanych wyników ma pochodzenie respondentów z różnych środowisk mieszkalno - demograficznych. Wydawać by się mogło, że mieszkańcy wsi i małych miast będą w większym stopniu odczuwać trudności adaptacyjne w mieście studiów związane z koniecznością obcowania z odmiennym niż poprzednio stylem życia. Okazuje się jednak, iż przypuszczenie słuszne było tylko w części. Albowiem rzeczywiście okres startu był dla studentów pochodzących ze wsi i z małych miasteczek trudniejszy niż u pozostałych natomiast w końcowym efekcie okazuje się, że właśnie u tej kategorii studentów stopień przystosowania i więź emocjonalna z miastem są najsilniejsze.

Tabela 9

Pochodzenie mieszkalno - demograficzne studentów a stopień wykształconej więzi.

Więź	Liczba studentów			
	M. wojew.	M. pow. 30tys.	M. pon. 30tys.	Wieś
silna	4	1	15	6
średnia	3	4	10	5
słaba	3	4	4	1
Razem	10	9	29	12

Tablica nr 10 ilustruje relacje pomiędzy pochodzeniem terytorialnym a stopniem wykształczonej więzi.

Tabela 10

Pochodzenie terytorialne a stopień wykształczonej więzi.

Więź	L. stud. w poszczeg. kateg.poch.terytorialn. ^{x/}		
	I	II	III
silna	10	11	5
średnia	9	8	5
słaba	5	7	-
Razem	24	26	10

x/ I wojew. poznańskie

II wojew. zielonogórskie, szczecińskie, gdańskie, koszalińskie

III wojew. warszawskie, wrocławskie, opolskie, olsztyńskie

Zaskoczeniem jest, że wśród Wielkopolan prawie piąta część znalazła się w grupie o słabo wykształczonej więzi z miastem, które dotąd było stolicą ich województwa. Z kategorii III studentów nie było nikogo w tej grupie. Studentów pochodzących z województw zakwalifikowanych do III kategorii charakteryzuje przychylne nastawienie do mieszkańców i miasta.

Tabela 11

Zależność pomiędzy poziomem wiedzy o mieście studiów a stopniem wykształczonej więzi.

Więź	Liczba studentów w poszcz.kat. x/		
	I	II	III
silna	5	11	10
średnia	1	5	16
słaba	4	2	6
Razem	10	18	32

x/ I studenci dobrze znający Poznań przed studiami
 II " słabo " " " "
 III " nie znający wcale Poznania przed stud.

Nieznanomość miasta przed rozpoczęciem studiów nie utrudnia procesu wykształcania silnej więzi z miastem studiów. Przypuszczenie, że studenci z grupy I przebrną bez trudności okres startu w mieście potwierdziło się. Służyli chętnie pomocą koleżankom i kolegom w procesie poznawania miasta. Najczęściej zwiedzali miasto w grupach koleżeńskich.

Tabela 12

Miejsce zamieszkania w czasie studiów a stopień wykształcenia więzi.

Więź	Liczba studentów	
	Dom studencki	Kwatera prywatna
silna	19	7
średnia	18	4
słaba	7	5
Razem	44	16

Miejsce zamieszkania, szczególnie w pierwszym roku studiów, w dużym stopniu rzutuje na proces poznawania miasta. Otóż na 16 mieszkańców kwater prywatnych dla 10 osób okres startu w mieście studiów kojarzył się w ich pamięci tylko z trudnościami. Najczęstsze przyczyny trudności to poczucie osamotnienia i bezradności a także nieumiejętność poruszania się po mieście.

Większość mieszkańców kwater prywatnych bardziej sobie ceni przyjaźń koleżanek i kolegów z akademika aniżeli stałych mieszkańców Poznania.

Z A K O Ń C Z E N I E

Uzyskane wyniki pozwoliły na przeprowadzenie analizy wpływu następujących zmiennych niezależnych : wiek, płeć, kierunek studiów, pochodzenie terytorialne, pochodzenie małe - średnio - wielkomiejskie i wiejskie i miejsce zamieszkania w czasie studiów na stopień wykształcenia więzi. Najogólniej można skonkludować, że wpływ wyliczonych czynników okazał się znacznie mniejszy niż można się było spodziewać. Sporą rolę odgrywało w wielu przypadkach pochodzenie środowiskowo - demograficzne, czynnikiem najmniej różnicującym był, w naszym przypadku, wiek respondentów.

Próba badawcza jest zbyt wąska aby mogła być reprezentatywna, niemniej pozwala na przedstawienie pewnych wniosków jako podlegających dalszej weryfikacji :

- 1/ więź z miastem studiów i chęć pozostania w nim, po ich ukończeniu, silniejsze są u osób pochodzących ze wsi i z małych miasteczek aniżeli u studentów przybyłych na studia z innych, większych miast;
- 2/ stopień wykształcenia więzi z miastem studiów wpływa na perspektywy życiowe z nim związane;
- 3/ w miarę zacieśniania się więzi z miastem studiów słabnie więź z rodzinną miejscowością.

Należy wspomnieć, na zakończenie, o celowości dalszych badań. Niektóre źródła trudności, nurtujące studentów w procesie poznawania środowiska pozauczelnianego, na pewno będzie można usunąć lub ograniczyć, po ich dokładnym rozpoznaniu.

P R Z Y P I S Y

- 1/ Jerzy Bukowski: Zagadnienie odsiewa na wyższych uczelniach. *Życie Nauki* 1951 nr 4
Zofia Kietlińska: Pierwszy rok studiów - ważne ogniwo pracy uczelni. *Życie Szkoły Wyższej* 1953 nr 9
Kazimierz Zajac: Analiza budżetu dnia studenta na przykładzie I roku WSE Kraków. *Życie Szkoły Wyższej* 1953 nr 9
- 2/ Stefania Dziecielska: Charakterystyka młodzieży, która przerwała studia na I roku. *Życie Szkoły Wyższej* 1958 nr 7-8
Teresa Żakowska - Dąbrowska: Z zagadnień opieki psychiatrycznej nad młodzieżą akademicką. *Życie Szkoły Wyższej* 1959 nr 2
Zofia Kietlińska: Praca z I rokiem *Życie Szkoły Wyższej* 1960 nr 2
Maria Trawińska - Kwaśniewska: Studenci I roku w świetle badań ankietowych wybranych sekcji i ośrodków uniwersyteckich. Warszawa 1963, Międzyuczelniany Zakład Badań nad Szkolnictwem Wyższym.
Wacław Szubert i Jerzy Wróblewski: Trudności I roku studiów prawniczych w oczach studentów, *Życie Szkoły Wyższej* 1961 nr 2
- 3/ Ryszard Dyoniziak: Młodzieżowa " podkultura " W - wa 1965
Aleksander Wallis: Atrakcyjność miast w opinii studentów W - wa 1965 Międzyuczelniany Zakład Badań nad Szkolnictwem Wyższym
- 4/ Jan Szczepański: Socjologiczne zagadnienia wyższego wykształcenia W-wa 1963 str. 214-215

5/ Salomea Kowalewska: Społeczno-kulturowa funkcja studiów uniwersyteckich w świetle wypowiedzi studentów I roku studiów 1962/62. Pracownia Badań nad Szkolnictwem Wyższym 1962. Sondaż S. Kowalewskiej przeprowadzony był wśród studentów UW i UL /próba liczyła 473 osoby/ w trzecim tygodniu po rozpoczęciu studiów. Dane przytaczam za J. Szczepańskim op. cit. s. 140 - 141.

6/ Potwierdziły taką opinię ankiety i wywiady przeprowadzone wśród studentów na niektórych wyższych uczelniach, zmierzające do wykrycia przyczyn odpadu na I roku studiów. W. Szubert i J. Wróblewski, op.cit.. St. Dziecielska op.cit.

7/ Andrzej Malewski: O zastosowaniach teorii zachowania.
PWN Warszawa 1964

8/ Terminu "akomodacja" używa się najczęściej w znaczeniu społecznego procesu przystosowania się do sytuacji konfliktowych, ale raczej w sensie modus vivendi, a nie rozwiązywania problemów. Terminu "asymilacja" używa się zwykle na określenie procesu wzajemnego przenikania kultur w sąsiadujących grupach społecznych lub procesu przyswajania sobie obcej kultury przez jednostkę lecz bez pełnego przejęcia dziedzictwa kulturowego.

9/ Zob. Encyklopaedia of Social Sciences. T. 2

10/ J. Szczepański, op. cit. s. 162 - 163

11/ Stefan Nowakowski: Adaptacja ludności na Śląsku Opolskim. Poznań, Instytut Zachodni 1957 s. 8-9

12/ Rafał Gerber: Młodzież akademicka w Polsce w okresie międzywojennym. Życie Szkoły Wyższej 1951 nr 1

Janusz Tymowski: Sprawność studiów w szkołach wyższych. w Polsce. Warszawa 1965 s. 23

B I B L I O G R A F I A

- Bukowski Jerzy - Zagadnienie odsiewu na wyższych uczelniach
Życie Nauki - 1951 nr. 4
- Dzięcielska Stefania - Charakterystyka młodzieży, która
przerwała studia na I roku - Życie Szkoły Wyższej
1958 nr. 7-8
- Dyoniziak Ryssard - Młodzieżowa " podkultura " W-wa 1965
- Gerber Rafał - Młodzież akademicka w Polsce w okresie
międzywojennym - Życie Szkoły Wyższej - 1959 nr. 1
- Gogolewski Zygmunt - Pluciński Mieczysław - Projekt
eksperymentu - Życie Szkoły Wyższej - 1960 nr. 2
- Kietlińska Zofia - Pierwszy rok studiów- ważne ogniwo
pracy uczelni - Życie Szkoły Wyższej - 1953 nr 9
- Kietlińska Zofia - Praca z I rokiem - Życie Szkoły Wyższej
1960 nr 2
- Łuczak Czesław - Podstawowe problemy przełamania
tzw. " progu dydaktycznego " na pierwszych latach
studiów - Życie Szkoły Wyższej 1967 nr 9
- Nowakowski Stefan - Adaptacja ludności na Śląsku Opolskim
Poznań - Instytut Zachodni 1957
- Pachulicz Danuta - Wolny czas i formy jego użytkowania
a zaawansowanie w studiach - Życie Szkoły Wyższej
1960 nr 4
- Pełczyński Z.A. - Oxford jako środowisko - Przegląd
Kulturalny 1958 nr 44
- Pietrasiński Zbigniew - Badania nad pewnymi aspektami
kultury umysłowej początkujących studentów
Kwartalnik Pedagogiczny 1958 nr 2 / 8 /

- Siemiński Maksymilian - O racjonalne metody uczenia się studenta - *Życie Szkoły Wyższej* 1953 nr 9
- Szczepański Jan - Socjologiczne zagadnienia wyższego wykształcenia, Warszawa 1963
- Szubert W. i Wróblewski J. - Trudności I roku studiów prawniczych w oczach studentów - *Życie Szkoły Wyższej* 1961 nr 2
- Trawińska-Kwaśniewska Maria - Studenci I roku w świetle badań ankietowych wybranych sekcji i ośrodków uniwersyteckich. Międzyuczelniany Zakład Badań nad Szkolnictwem Wyższym, Warszawa 1963
- Walczak Stanisław - Proces adaptacji studentów I roku do nowego środowiska i systemu nauczania. *Życie Szkoły Wyższej*, 1966 nr 6
- Wallis Aleksander - Atrakcyjność miast w opinii studentów. Międzyuczelniany Zakład Badań nad Szkolnictwem Wyższym, Warszawa 1965
- Wiśniewski Wiesław - Przystosowanie do środowiska uczelnianego. Międzyuczelniany Zakład Badań nad Szkolnictwem Wyższym, Warszawa 1969
- Zajac Kazimierz - Analiza budżetu dnia studenta na przykładzie I roku WSE Kraków. *Życie Szkoły Wyższej* 1953nr 9
- Ziółkowski Janusz - Urbanizacja miasto osiedle. Studia socjologiczne. PWN, Warszawa 1965
- Żakowska-Dąbrowska Teresa - Z zagadnień opieki psychiatrycznej nad młodzieżą akademicką. *Życie Szkoły Wyższej*, 1959 nr 2

162